

Warszawa, 17-01-2025 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMP.573.5.2024.KKo

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Policyjnej Izby Dziecka w Legnicy**

I. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

1. Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹.

2. OPCAT ustanowił system regularnych wizyt prewencyjnych w miejscach pozbawienia wolności. Wizyty te są przeprowadzane przez niezależne organy: Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² i krajowe mechanizmy prewencji. W Polsce funkcję krajowego mechanizmu prewencji wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich za pomocą funkcjonującego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)³.

3. KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa-strony, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), zob. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt>.

³ Zob. art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264).

organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem⁴. Z kolei przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”⁵.

4. Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie wizytacji członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urzędzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁶. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁷. Spostrzeżenia KMPT opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁸.

5. Wizytacja KMPT w miejscu pozbawienia wolności ma charakter zapobiegawczy i stanowi uzupełnienie prac SPT. Krajowy Mechanizm nie jest organem śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁹. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego i poniżającego traktowania albo karania osób pozbawionych wolności oraz przedstawienie zaleceń mających na celu ich wyeliminowanie.

6. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ¹⁰.

7. Podstawą systemu zapobiegawczego stworzonego przez OPCAT jest dialog między KMPT i odpowiednimi władzami, zmierzający do poprawy sytuacji¹¹.

8. Osoby i organizacje, które zdecydowały się na przekazanie Krajowemu Mechanizmowi informacji, nie mogą ponieść z tego tytułu jakiegokolwiek sankcji lub

⁴ Zob. art. 4 ust. 1 OPCAT.

⁵ Zob. art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁶ Zob. art. 20 OPCAT.

⁷ Zob. art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁸ Szczegółowy opis metod pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. np. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2022 r., Część II – Jak pracuje KMPT?

⁹ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, Aneks do sprawozdania, część II, par. 6. Zob. również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, Nowy Jork i Genewa 2018, s. 4-6.

¹⁰ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

¹¹ Zob. art. 22 OPCAT.

uszczerbku, niezależnie od tego, czy udzieliły KMPT informacji prawdziwej lub fałszywej (zakaz represji)¹².

II. Wprowadzenie

9. W dniu 9 kwietnia 2024 r. przedstawicielki KMPT przeprowadziły wizytację Policyjnej Izby Dziecka w Legnicy (dalej: PID, Izba, placówka).

10. W skład zespołu wizytującego wchodziły Katarzyna Kopystyńska (Zastępczyni Dyrektora Zespołu KMPT) oraz Oliwia Rybczyńska-Gryguc (prawniczka).

11. W czasie wizytacji przedstawicielki KMPT odbyły wstępną rozmowę z kom. Sebastianem Woźniakiem – Kierownikiem PID, dokonały oglądu pomieszczeń Izby, przeprowadziły poufne rozmowy z nieletnimi przebywającymi w Izbie, zapoznały się z dokumentacją i wybranymi przez siebie nagraniami monitoringu. Wizytacja zakończyła się przekazaniem wstępnych uwag Kierownikowi PID.

12. Po zakończeniu wizytacji przedstawicielki KMPT dokonały analizy przekazanej im dokumentacji oraz dodatkowych informacji pisemnych.

13. Niniejszy raport sygnalizuje problemy systemowe, wymagające zmiany obowiązującego prawa (pkt IV), oraz obszary wymagające poprawy, istotne z punktu widzenia prewencji tortur i innych form okrutnego, nieludzkiego i poniżającego traktowania albo karania (pkt V).

III. Charakterystyka placówki

14. Policyjna Izba Dziecka w Legnicy funkcjonuje w ramach Wydziału Konwojowego Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu. Izba posiada 6 sypialni dla nieletnich i przeznaczona jest dla łącznie 12 osób (dziewcząt i chłopców). W dniu wizytacji w PID przebywały 2 osoby.

15. W 2023 r. w Izbie umieszczono łącznie 300 nieletnich, w tym w związku z popełnieniem czynu karalnego – 88 osób, a w związku z samowolnym pobytem nieletnich poza placówką resocjalizacyjną – 212 osób. Od 1 stycznia 2024 r. do dnia wizytacji w PID przebywało 99 nieletnich, w tym w związku z popełnieniem czynu karalnego – 21 osób, w związku zaś z samowolnym pobytem poza placówką resocjalizacyjną – 78 osób.

¹² Zob. art. 21 ust. 1 OPCAT.

16. W latach 2023–2024 w PID w Legnicy nie odnotowano żadnych zdarzeń nadzwyczajnych. W analogicznym okresie nie stosowano także środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich.

17. Według stanu na dzień wizytacji w Izbie zatrudnionych było 13 funkcjonariuszy, w tym 3 kobiety. Jeden wakat oczekiwał na uzupełnienie – docelowo przewiduje się 14 etatów. Służba pełniona była w systemie zmianowym przez 3 funkcjonariuszy – jednocześnie dwóch wychowawców i jednego dyżurnego.

18. Nadzór nad funkcjonowaniem PID sprawuje Sąd Rejonowy w Legnicy.

IV. Problemy systemowe

19. **Brak obligatoryjnych badań lekarskich.** Przebywający w PID nieletni są poddawani badaniom lekarskim w sytuacjach, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję¹³. Mimo że krajowe przepisy nie określają takiego obowiązku, w opinii KMPT badaniu lekarskiemu powinien być poddany każdy nowo przyjęty zatrzymany. Zapewnienie profilaktycznych badań medycznych osób zatrzymanych przez Policję rekomendują Polsce Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)¹⁴ oraz Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)¹⁵.

20. **Dokumentowanie obrażeń.** KMPT podkreśla, że odpowiednie dokumentowanie urazów uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą przed torturami i przemocą. Praktyka właściwej dokumentacji obrażeń chroni również personel przed fałszywymi zarzutami, że obrażenia powstały w czasie pobytu w placówce. KMPT wciąż odnotowuje brak odpowiedniego dokumentowania obrażeń ciała oraz niestosowanie standardów Protokołu stambulskiego¹⁶, w tym w szczególności map ciała czy dokumentowania fotograficznego obrażeń, które nie były stosowane także w wizytowanej Izbie. Nie był prowadzony również osobny rejestr

¹³ Zob. § 1 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2024 r. poz. 516).

¹⁴ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 53 i 55.

¹⁵ Zob. Pozbawienie wolności nieletnich, Wyciąg z Dziesiątego Sprawozdania Ogólnego, opublikowany w 1999 r., dostępny pod adresem: <https://rm.coe.int/16806ee54f>.

¹⁶ Zob. Protokół stambulski. Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. Dostępny na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-protokol-stambulski-nowa-wersja-tlumaczenie-ms-odpowiedz-kolejna>.

obrażeń, którego wprowadzenie w jednostkach policyjnych zalecał CPT po wizycie w Polsce w 2017 r.¹⁷

21. **Dostęp do obrońcy od początku zatrzymania.** Przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁸ nie gwarantują obecnie wszystkim nieletnim dostępu do obrońcy od początku zatrzymania. Art. 38 ust. 3 ustawy wskazuje, że nieletni, jego rodzice lub opiekun mogą złożyć wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu. Sąd rodzinny uwzględnia wniosek tylko wówczas, gdy udział obrońcy w sprawie uzna za potrzebny. Dodatkowo sąd rodzinny może cofnąć wyznaczenie obrońcy z urzędu, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono (art. 38 ust. 8). Ponadto przepisy ustawy nie wskazują wprost, iż do czasu zasięgnięcia porady prawnej przez nieletniego niedopuszczalne jest jego przesłuchanie lub prowadzenie innych czynności dowodowych¹⁹. W ocenie KMPT tak skonstruowane przepisy pozbawiają osoby mniej zamożne faktycznego dostępu do fachowej pomocy prawnej (bezpłatnej) do momentu wyznaczenia przez sąd obrońcy z urzędu. Każdy obywatel, a w szczególności nieletni, powinien mieć zapewniony kontakt z obrońcą od momentu zatrzymania i przez cały okres postępowania sądowego. W sytuacji, gdy nie ma obrońcy z wyboru, powinien otrzymać obrońcę z urzędu i mieć możliwość poufnego z nim kontaktu zaraz po zatrzymaniu, jeszcze przed pierwszym przesłuchaniem. Dostęp nieletniego do obrońcy jest bowiem pojęciem szerszym niż udzielanie pomocy prawnej, wyłącznie do celów obrony w postępowaniu sądowym. Taki kontakt stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur, na co uwagę zwracają także SPT²⁰ oraz CPT²¹.

22. **Umundurowanie funkcjonariuszy pełniących służbę w Izbie.** Policjanci w wizytowanej Izbie pełnili służbę w mundurze. KMPT postuluje odstąpienie od noszenia munduru przez funkcjonariuszy pełniących rolę wychowawców w policyjnych izbach dziecka²². Akceptacja tego postulatu mogłaby, w ocenie KMPT,

¹⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, par. 27.

¹⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 978.

¹⁹ Niespełnione pozostają tym samym wymogi dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym, Dz.U.U.E.L.2016.132.1.

²⁰ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce [CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 52] i w Ukrainie [CAT/OP/UKR/1, par. 66]. Zob. również komentarz ogólny nr 10 (2007) Komitetu Praw Dziecka (ONZ) pt. Children's rights in juvenile justice, 25 kwietnia 2007 r., CRC/C/GC/10, par. 27, 48, 49-50, 92.

²¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2017 r., par. 25.

²² Szczegółowa argumentacja przemawiająca za tym rozwiązaniem została przedstawiona w wystąpieniu generalnym Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich do Komendanta Głównego Policji z dnia 28 listopada 2023 r. (KMP.573.19.2023), <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-izby-dziecka-policjanci-ubior-kgp-rpd-odpowiedz>.

sprzyjać realizacji szeregu funkcji pełnionych przez policyjne izby dziecka, m.in. funkcji opiekuńczo-wychowawczej i profilaktycznej. Ubiór cywilny, redukujący skojarzenia z placówką detencyjną, może pomóc w kształtowaniu korzystnej atmosfery, ułatwiającej nieletnim nawiązanie kontaktu z funkcjonariuszami.

23. **Stosowanie kajdanek wobec nieletnich.** KMPT obserwuje od dłuższego czasu niepokojącą praktykę polegającą na nadużywaniu przez funkcjonariuszy Policji prewencyjnego stosowania kajdanek wobec osób zatrzymanych, szczególnie w czasie ich konwojowania²³. Rozmowy przeprowadzone z personelem wizytowanej Izby potwierdziły, że w przeważającej większości nieletni są do Izby doprowadzani w kajdankach. Stosowano je także w przypadku doprowadzenia do Izby nieletnich obecnych w dniu wizytacji. W ocenie KMPT rutynowe stosowanie kajdanek wobec nieletnich, których zachowanie nie uzasadnia prewencyjnego ich wykorzystania, jest nie tylko nadużyciem, ale także może skutkować poniżającym traktowaniem takich osób. Profilaktyczne stosowanie kajdanek w czasie transportu krytykuje również CPT²⁴, w ocenie którego kajdanki nie powinny być stosowane jako zasada w czasie transportu (najlepiej, by konwojowani byli przewożeni w bezpiecznych furgonetkach, co eliminuje konieczność zakładania kajdanek podczas podróży)²⁵. Ich użycie powinno być uzasadnione oceną ryzyka w konkretnym przypadku, kiedy ich zastosowanie wydaje się absolutnie konieczne. Powinny być wówczas stosowane w sposób, który eliminuje ryzyko zranienia osoby konwojowanej.

24. **Wytyczne postępowania z nieletnimi transpłciowymi.** Policjanci w wizytowanej Izbie nie byli wyposażeni w wytyczne postępowania z zatrzymanymi transpłciowymi ani nie przeszli w tym obszarze żadnych szkoleń. Na poziomie centralnym (Komenda Główna Policji) nie opracowano procedur w tym zakresie. CPT podkreśla, że osoby transpłciowe, a także wszelkie osoby LGBT+ w detencji, mogą znajdować się w sytuacji bezbronności, o podwyższonym ryzyku zastraszenia i wykorzystywania²⁶. SPT wskazuje ponadto, że przedstawiciele tej społeczności powinni być włączeni w proces projektowania, wdrażania i oceny środków przyjętych

²³ Problem ten był przedmiotem wystąpienia generalnego Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 stycznia 2020 r. (KMP.570.29.2019), zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/kajdanki-nie-ulatwienie-dla-policji-o-ich-naduzywaniu-w-konwojach-i-na-komisariatach-rpo>.

²⁴ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018)24, par. 3. Security measures; Raporty CPT: z wizyty w Irlandii, CPT/Inf (2007)40, par. 101; z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2006)28, par. 23; z wizyty na Węgrzech, CPT/Inf (2006)20, par. 126; z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016)21, par. 53.

²⁵ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018)24, par. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016)21, par. 53.

²⁶ Zob. Wyciąg z 33 Raportu Generalnego CPT pt. Transgender persons in prison, prison standard, CPT/Inf (2024)16 – part, dostępny na stronie: <https://rm.coe.int/1680af7216>.

w celu zapobiegania torturom i złemu traktowaniu²⁷. SPT rekomenduje również zapewnienie szkoleń i podnoszenie świadomości w zakresie międzynarodowych standardów praw człowieka oraz niedyskryminacji, w tym w odniesieniu do orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. Powinny one obejmować skuteczne i profesjonalne komunikowanie się z osobami LGBT+ oraz identyfikowanie i reagowanie na ich uzasadnione potrzeby²⁸. W ocenie KMPT Komendant Główny Policji powinien opracować wytyczne w omawianym zakresie oraz zapewnić odpowiednie szkolenia.

V. Obszary wymagające poprawy

A. Poufność kontaktu z obrońcą

25. W wizytowanym PID rozmowy telefoniczne nieletnich odbywają się w zasięgu słuchu funkcjonariuszy, niezależnie od tego, czy rozmówcą jest osoba bliska, czy adwokat. Widzenia z pełnomocnikami mają zaś miejsce w jadalni, która pozostaje zarówno w zasięgu wzroku, jak i słuchu funkcjonariuszy – wyposażona jest bowiem w okno wykorzystywane do wydawania posiłków. Tym samym podczas pobytu w Izbie nieletni nie mają zapewnionego prawa do poufnego kontaktu z obrońcą.

26. Prawo zatrzymanego i umieszczonego w PID nieletniego do kontaktu z obrońcą bez udziału osób trzecich zostało bezpośrednio wyrażone w art. 48 ust. 6 i 7 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Ponadto stanowi ono podstawową gwarancję prewencji tortur. Nadzór nad kontaktami z obrońcą pozbawia nieletniego możliwości swobodnej rozmowy z prawnikiem, co z kolei niweczy cel tej gwarancji. Taka ingerencja stwarza bowiem ryzyko, że osoba pozostająca w dyspozycji Policji, w obawie o możliwość odwetu za przekazane informacje, nie poinformuje prawnika o faktycznym sposobie traktowania.

27. **KMPT rekomenduje, by kontakt z obrońcą odbywał się w warunkach rzeczywistej poufności.**

B. Rozróżnienie kontroli osobistej oraz sprawdzenia prewencyjnego

28. Każdy nowo przyjęty nieletni poddawany jest sprawdzeniu prewencyjnemu pod kątem posiadania niebezpiecznych przedmiotów²⁹.

²⁷ Zob. Dziewiąty Raport Roczny SPT, CAT/C/57/4, par. 71, dostępny na stronie:

<https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=CAT%2FC%2F57%2F4&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>.

²⁸ Tamże, par. 79.

²⁹ Zgodnie z § 4 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu

29. Przedstawiciele KMPT odebrali sygnały, że kontrola obejmuje rozebranie się nieletniego do naga. Standardowo stosowaną czynnością mającą na celu weryfikację, czy osoba zatrzymana nie posiada przy sobie przedmiotów niedozwolonych, powinno być sprawdzenie prewencyjne. Kontrola połączona z rozebraniem do naga, przybierająca de facto formę kontroli osobistej, powinna być stosowana jedynie w szczególnych przypadkach, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka. Osoba poddawana kontroli osobistej powinna, zgodnie z art. 15d ust. 9 ustawy o Policji³⁰, zostać pouczona o prawie żądania sporządzenia protokołu kontroli oraz o prawie złożenia zażalenia do sądu, w celu zbadania zasadności, legalności i prawidłowości dokonania kontroli. Zważywszy na poziom ingerencji w sferę intymności człowieka, rzetelność w realizacji powyższej gwarancji ma szczególne znaczenie.

30. **KMPT rekomenduje przypomnienie funkcjonariuszom pełniącym służbę w PID o wynikającym z ustawy o Policji rozróżnieniu pomiędzy kontrolą osobistą (art. 15d) a sprawdzeniem prewencyjnym (art. 15g).**

C. Warunki bytowe

31. Stan wszystkich pomieszczeń (w tym mieszkalnych i sanitarnych) był dobry, zaś ich wygląd schludny. Pomieszczenia do użytku wspólnego były wyposażone w miękkie pufy, stół do tenisa stołowego, telewizor, gry i książki.

32. Do snu nieletnim wydawane były (i układane bezpośrednio na podłodze sypialni) materace i pościel. Przepisy dopuszczają wprowadzenie takiej praktyki³¹, jednak w ocenie wizytujących potęguje ona punitywne wrażenie, a surowość sypialni kontrastowała z ogólną dbałością o dobre wyposażenie pomieszczeń, w których przebywali nieletni. Także CPT podkreśla, że nieletnim należy zagwarantować odpowiednio zaprojektowaną przestrzeń, gwarantującą poszanowanie ich godności i prywatności³².

33. **KMPT rekomenduje wyposażenie sypialni w łóżka bez ostrych krawędzi.**

34. Wizytowana Izba nie została dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Przepisy określające warunki, jakim powinny odpowiadać policyjne izby dziecka, nie zakładają obligatoryjnego dostosowania wszystkich izb na

w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2023 r. poz. 2672 ze zm.).

³⁰ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2024 r. poz. 145 ze zm.).

³¹ Zgodnie z § 35 wspomnianego już rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r., sypialnia dla nieletnich musi posiadać jednoosobowe łóżka bez ostrych krawędzi lub materace.

³² Zob. Dwudziesty Czwarty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2015)1, par. 104.

terenie kraju do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. KMPT dostrzega wysiłki czynione przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na rzecz realizacji celów wytyczonych w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030³³ przez dostosowanie części PID do standardów dostępności. Jednocześnie konsekwencją niedostosowania wizytowanej placówki do potrzeb osób z różnymi typami niepełnosprawności jest narażenie ich na niewłaściwe i poniżające traktowanie. Należy im stworzyć warunki do pełnego udziału w środowisku wolnym od barier architektonicznych³⁴, tak dalece jak jest to możliwe. Prawa tych osób są chronione zarówno na płaszczyźnie krajowej, jak i międzynarodowej³⁵.

35. KMPT rekomenduje dostosowanie Izby do potrzeb osób z różnymi typami niepełnosprawności.

36. Miejsce do rekreacji na świeżym powietrzu nie zostało wyposażone w częściowe zadaszenie ani ławkę. Może to utrudniać pobyt na świeżym powietrzu, np. nieletnim o ograniczonej mobilności lub odbywającym spacer przy dużym nasłonecznieniu/deszczu.

37. KMPT rekomenduje częściowe zadaszenie placu i wyposażenie go w ławkę.

38. Zasadą obowiązującą w Izbie jest odbieranie ubrań prywatnych wszystkim nieletnim. W ocenie KMPT taka praktyka jest zbyt daleko idąca. Zgodnie z § 7 pkt 1 Regulaminu Pobytu w Izbie³⁶, na czas pobytu w izbie nieletni otrzymuje nieodpłatnie odzież, bieliznę i obuwie, odpowiednie do pory dnia i roku, o ile własna odzież nieletniego nie nadaje się do użytku lub jeśli jej używanie jest niedopuszczalne ze względów higienicznych. Decyzję w tym zakresie podejmuje kierownik izby lub wyznaczona przez niego osoba. Tymczasem w wizytowanej placówce nie ma możliwości pozostania we własnej odzieży, koniecznością jest bowiem oddawanie jej do depozytu.

39. KMPT zaleca umożliwienie nieletnim posiadania prywatnej odzieży.

³³ Zob. Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 (M.P. poz. 218).

³⁴ Wytyczne dotyczące dostępności środowiska dla osób z niepełnosprawnościami, opracowane przez eksperta Fundacji Integracja, można znaleźć w raporcie tematycznym KMPT pt. „Monitoring traktowania więźniów z niepełnosprawnością fizyczną i sensoryczną” z 2019 r., s. 52-78. Raport dostępny na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/monitoring-traktowania-wiezniow-z-niepelnosprawnoscia-fizyczna-isensoryczna-raport-z>.

³⁵ Zob. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169); Karta Praw Osób Niepełnosprawnych przyjęta przez Sejm RP w dniu 1 sierpnia 1997 r. (M.P. Nr 50, poz. 475).

³⁶ Stanowi on załącznik nr 12 do wspomnianego już rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r.

D. Personel

40. Funkcjonariusze Policji pełniący służbę w PID posiadali wykształcenie średnie (8 funkcjonariuszy) i wyższe (5 funkcjonariuszy, w tym dwóch – wyższe pedagogiczne, Kierownik Izby – wyższe pedagogiczne o specjalności „resocjalizacja”).

41. W latach 2023–2024 funkcjonariusze odbyli szkolenia w zakresie: pełnienia służby w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzanych w celu wytrzeźwienia oraz w policyjnych izbach dziecka, interwencji wobec osób przejawiających zachowania agresywne, kwalifikowanej pierwszej pomocy (wraz z uzyskaniem tytułu ratownika). Doskonalenie zawodowe przeszli także w zakresie przeciwdziałania przestępstwom z nienawiści i ich zwalczania.

42. **KMPT rekomenduje włączenie do szkoleń funkcjonariuszy następującej tematyki: międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka i prewencji tortur (w tym praw dziecka), Protokołu stambulskiego, komunikacji interpersonalnej, strategii i technik deeskalacji konfliktów, komunikacji i postępowania z nieletnimi w spektrum autyzmu, reagowania na potrzeby osób LGBT+, przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu.** Na kwestie odpowiedniego doboru i kwalifikacji personelu w miejscach detencji zwraca też uwagę CPT³⁷.

E. Kontakt z rodziną

43. Według relacji osób, z którymi rozmawiały wizytujące, kontakt z rodziną (czy to telefoniczny, czy osobisty) odbywa się zawsze w zasięgu wzroku i słuchu funkcjonariuszy. W ocenie KMPT brak możliwości nawiązania kontaktu w warunkach gwarantujących poufność rozmowy stwarza ryzyko, że osoba nieletnia, która chciałaby przekazać istotne informacje, w tym np. na temat doświadczonej przemocy lub wstydlivych dolegliwości, w obawie przed funkcjonariuszami nie zdecyduje się poinformować o swoich problemach.

44. **KMPT rekomenduje umożliwienie nieletnim rozmowy z rodzicami/opiekunami poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariuszy.**

F. Postępowanie z cudzoziemcami

45. Analiza dokumentacji pozwoliła wykazać, że część istotnych dla nieletnich dokumentów, jak regulamin pobytu w Izbie, została przetłumaczona na języki obce, np. język ukraiński, jako szczególnie często używany przez zatrzymywanych. Jednak w przypadkach, gdy prezentowane były cudzoziemcom informacje w języku polskim,

³⁷ Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, par. 33.

nie zawsze pojawiały się w dokumentacji oświadczenia odbierane od cudzoziemców, że znają język polski w mowie i piśmie.

46. Przedstawicielki KMPT odebrały sygnały, że w razie bariery językowej funkcjonariusze posługują się translatorami lub okazjonalnie korzystają z pomocy innego zatrzymanego, gdy jego umiejętności językowe pozwalają na swobodniejszą komunikację. Udział innego zatrzymanego w procesie komunikacji bywa niezbędny w sytuacjach nagłych zagrożeń, jednak w innych przypadkach może budzić obawy o budowanie niepożądanego relacji zależności, stanowi także zagrożenie dla poufności informacji i przetwarzanych danych osobowych.

47. **KMPT rekomenduje wyeliminowanie praktyki korzystania z innych nieletnich do przetłumaczenia informacji dla zatrzymanych cudzoziemców. Ponadto zaleca umieszczanie w dokumentacji adnotacji dotyczącej języka, którym posługuje się zatrzymany cudzoziemiec (także gdy jest zdolny do porozumiewania się w języku polskim) i zapewnienie tłumacza języka obcego, którym porozumiewa się zatrzymany, w przypadku problemów z komunikacją.**

G. Inne kwestie

48. Dane kontaktowe części instytucji stojących na straży praw człowieka (m.in. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i Rzecznika Praw Dziecka) udostępniane nieletnim były nieaktualne. **KMPT zaleca ich uaktualnienie.**

49. Dowód osobisty nieletniego zatrzymanego w Izbie w dniu wizytacji został wpięty spinaczem do jego dokumentacji, a nie był przechowywany w depozycie³⁸. **KMPT rekomenduje przechowywanie przedmiotów odbieranych od nieletnich w depozycie.**

50. W części analizowanej dokumentacji, losowo wybranej przez wizytujące z lat 2023–2024, protokoły nie zawierały informacji o doręczeniu kopii protokołu zatrzymania rodzicowi bądź opiekunowi prawnemu. Obowiązek taki wynika z art. 48 ust. 5 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. **KMPT rekomenduje doręczanie rodzicom/opiekunom prawnym kopii protokołu zatrzymania nieletniego, wraz z odpowiednią adnotacją o tym fakcie w dokumentacji prowadzonej w Izbie.**

³⁸ Zarządzenie Nr 134 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 października 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w policyjnej izbie dziecka (Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 24 ze zm.) określa sposób postępowania z przedmiotami odbieranymi od nieletniego i przechowywania ich w depozycie.

VI. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

a) Kierownikowi Policyjnej Izby Dziecka w Legnicy:

1. Przypomnienie funkcjonariuszom pełniącym służbę w PID o wynikającym z ustawy o Policji rozróżnieniu pomiędzy kontrolą osobistą (art. 15d) a sprawdzeniem prewencyjnym (art. 15g).
2. Umożliwienie nieletnim posiadania prywatnej odzieży.
3. Wyposażenie sypialni w łóżka bez ostrych krawędzi.
4. Częściowe zadaszenie pola spacerowego i wyposażenie go w ławkę.
5. Dostosowanie Izby do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
6. Każdorazowe umieszczanie w dokumentacji adnotacji dotyczącej języka, którym posługuje się zatrzymany cudzoziemiec (także gdy jest on zdolny do porozumiewania się w języku polskim).
7. Wyeliminowanie praktyki korzystania z innych nieletnich do przetłumaczenia informacji dla zatrzymanych cudzoziemców.
8. Zapewnienie tłumacza języka obcego, w którym porozumiewa się zatrzymany, w przypadku problemów z komunikacją.
9. Zapewnienie warunków do poufnego kontaktu nieletniego z obrońcą.
10. Umożliwienie nieletnim rozmowy z rodzicami/opiekunami poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariuszy.
11. Uaktualnienie udostępnianych nieletnim danych kontaktowych instytucji stojących na straży praw człowieka.
12. Przechowywanie przedmiotów odbieranych od nieletnich w depozycie.
13. Doręczanie rodzicom/opiekunom prawnym kopii protokołu zatrzymania nieletniego, wraz z odpowiednią adnotacją o tym fakcie w dokumentacji.
14. Zorganizowanie szkoleń dla funkcjonariuszy z zakresu: międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka i prewencji tortur (w tym praw dziecka), Protokołu stambulskiego, komunikacji interpersonalnej, strategii i technik deeskalacji konfliktów, komunikacji i postępowania z nieletnimi w spektrum autyzmu, reagowania na potrzeby osób LGBT+, przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu.

b) Komendantowi Wojewódzkiemu Policji we Wrocławiu:

1. Zapewnienie Kierownikowi Policyjnej Izby Dziecka w Legnicy środków finansowych na realizację powyższych zaleceń.

Opracowała: Katarzyna Kopystyńska

Za Zespół podpisuje:

Rafał Kulas

Dyrektor Zespołu

/-podpisano elektronicznie/